

EERSTE BOEK

Vroeger was Robert Cohn middengewicht bokskampioen van Princeton geweest. Denk vooral niet dat dit als bokstitel veel indruk op me maakt, maar voor Cohn was het heel belangrijk. Hij hield niet van boksen, hij had er zelfs een hekel aan, maar hij leerde het moeizaam en grondig om het minderwaardigheidscomplex en de schuchterheid weg te werken die hij had opgelopen toen hij in Princeton vervelend behandeld werd omdat hij een Jood was. Het besef dat hij iedereen die arrogant tegen hem deed kon vloeren gaf hem een zekere innerlijke voldoening, hoewel hij, verlegen en gemoedelijk als hij was, zijn vuisten nooit ergens anders gebruikte dan in het boksklokaal. Hij was Spider Kelly's paradepaardje. Spider Kelly leerde al zijn jongens vedergewicht boksen, of ze nu honderd of tweehonderd pond wogen. Maar Cohn leek ervoor geknipt. Hij was echt zo vlug als water. Hij was zo goed dat Spider doorsloeg met als gevolg dat Cohns neus platgeslagen werd. Hierdoor kreeg Cohn een nog grotere hekel aan boksen, maar het gaf hem tevens een zekere zelfvoldoening, en z'n neus was er ontegenzeggelijk op vooruitgegaan. Zijn laatste jaar op Princeton dook hij te diep in z'n boeken, waardoor hij een bril moest gaan dragen. Nooit heb ik oud-studiegenoten van hem ontmoet die zich hem nog herinnerden. Ze wisten zelfs niet meer dat hij middengewicht bokskampioen was geweest.

Altijd ben ik op mijn hoede bij openhartige, eenvoudige mensen, vooral als al hun verhalen kloppen. Dus ik had altijd het vermoeden dat Robert Cohn nooit middengewicht bokskampioen was geweest, dat hij misschien een trap in z'n gezicht had gekregen van een paard, dat z'n moeder misschien een keer vreselijk was geschrokken of iets had gezien of dat hij mogelijk als kind ergens tegenop was gebotst, maar ten slot-

te heeft Spider Kelly het verhaal via iemand anders toch aan me bevestigd. Spider Kelly herinnerde zich Cohn niet alleen, hij had zich zelfs vaak afgevraagd wat er van hem geworden was.

Van vaderskant stamde Robert Cohn uit een van de rijkste Joodse families van New York en van moederszijde uit een van de oudste. Op de school waar hij werd klaargestoomd voor Princeton en waar hij een zeer goed figuur sloeg in het footballteam had nooit iemand gezinspeeld op zijn afkomst. Voor hij in Princeton kwam, had niemand hem ooit doen voelen dat hij een Jood was en daardoor anders dan anderen. Hij was een aardige, vriendelijke jongen en erg schuchter; hij raakte er ver-bitterd door. Door te boksen reageerde hij zich af. Hij verliet Princeton als een pijnlijk verlegen jongen met een platgeslagen neus; daarna trouwde hij met het eerste het beste meisje dat aardig tegen hem was. Hij was vijf jaar getrouwd, kreeg drie kinderen, raakte van de vijftigduizend dollar die zijn vader hem had nagelaten het grootste deel kwijt, de rest van de erfenis was naar zijn moeder gegaan, en veranderde in een vrij on-aantrekkelijk type doordat hij ongelukkig was met zijn rijke vrouw; precies toen hij het besluit had genomen om bij haar weg te gaan, ging ze ervandoor met een schilder van miniatureren. Aangezien hij al maandenlang had rondgelopen met het plan om zijn vrouw in de steek te laten en het niet gedaan had omdat het te wreed zou zijn haar te beroven van z'n dierbare zelf, gaf haar vertrek hem een heilzame schok.

De scheiding werd geregeld en Robert Cohn trok naar de Westkust. In Californië belandde hij in een literaire kliek, en omdat er nog steeds iets over was van de erfenis steunde hij al heel gauw een kunsttijdschrift. Het tijdschrift werd opgericht in Carmel in Californië en ging ter ziele in Provincetown in Massachusetts. Tegen die tijd was Cohn, die aanvankelijk puur werd gezien als de reddende engel en wiens naam alleen werd vermeld op de lijst van medewerkers als lid van de adviescom-

missie, nog de enige redacteur. Het was zijn geld, en hij had gemerkt dat de macht van het redacteurschap hem wel beviel. Toen het tijdschrift hem te veel ging kosten en hij het moest opgeven vond hij dat erg jammer.

Intussen had hij nog andere kopzorgen. Een vrouw die tegelijk met het tijdschrift vooruit had willen komen had hem onder haar duim gekregen. Ze was erg dwingend en gaf hem niet de minste kans om zich onder die duim uit te werken. Hij was er trouwens van overtuigd dat hij van haar hield. Toen die dame merkte dat het tijdschrift niet vooruitkwam, kreeg ze een beetje genoeg van Cohn en vond ze dat ze evengoed kon proberen om eruit te halen wat eruit te halen viel zolang er nog wat uitknepen kon worden, en dus zette ze alles op alles om naar Europa te gaan, waar Cohn aan zijn boek kon gaan werken. Ze kwamen naar Europa, waar de vrouw op school had gezeten, en bleven er drie jaar. Gedurende die drie jaren, waarvan het eerste met reizen werd doorgebracht en de laatste twee in Parijs, had Robert Cohn twee vrienden: Braddocks en mij. Braddocks was een literaire vriend en ik een tennisvriend.

De vrouw die hem bezat, ze heette Frances, beseft tegen het einde van het tweede jaar dat ze aan het aftakelen was, en haar houding tegenover Robert wijzigde zich van achteloos bezit en exploitatie in de onverzettelijke wil hem tot een huwelijk te dwingen. Intussen had Roberts moeder een lijfrente voor hem genomen van ongeveer driehonderd dollar per maand. Ik geloof niet dat Robert Cohn in die tweeënhalve jaar ook maar naar één andere vrouw had gekeken. Hij was redelijk gelukkig, behalve dat hij, net als vele anderen die in Europa wonen, liever in Amerika was geweest, en hij had het schrijven ontdekt. Hij schreef een roman en het was echt niet zo'n slechte roman als de critici later beweerden, hoewel het een heel ondermaatse roman was. Hij las veel, speelde bridge en tennis en bokste bij een plaatselijke bokscub. Op een avond dat we met z'n drieën samen gedineerd hadden merkte ik voor het eerst hoe zijn vrouw

hem behandelde. We hadden in L'Avenue gegeten en waren voor de koffie naar het Café de Versailles gegaan. Na de koffie hadden we aardig wat cognac gedronken en ik zei dat ik naar huis ging. Cohn had het plan geopperd om er met z'n tweeën op uit te gaan in het weekend. Hij wilde de stad uit om in een mooie streek een wandeltocht te gaan maken. Ik stelde voor om naar Straatsburg te vliegen en dan naar St-Odile te lopen of naar een andere plaats in de Elzas.

'In Straatsburg ken ik een meisje dat ons de stad kan laten zien,' zei ik.

Iemand trapte onder tafel op mijn voet. Ik dacht dat het toevallig gebeurde en ging verder. 'Ze woont er al twee jaar en kent de stad op haar duimpje. Het is een schat van een meid.'

Weer kreeg ik een trap en toen ik opkeek zag ik Frances, die vrouw van Robert, met haar kin in de hoogte en een strak gezicht zitten kijken.

'Verrek!' zei ik, 'waarom zouden we eigenlijk ook naar Straatsburg gaan. We kunnen net zo goed naar Brugge of de Ardennen.'

Cohn leek wel opgelucht. Ook kreeg ik geen schoppen meer. Ik nam afscheid en ging weg. Cohn zei dat hij een krant wilde kopen en liep mee tot de hoek.

'Waarom begon je in vredesnaam over die griet in Straatsburg? Zag je dan niets aan Frances?'

'Nee, waarom? Het gaat Frances toch geen donder aan of ik een Amerikaans meisje ken dat in Straatsburg woont?'

'Dat maakt niet uit. Elk meisje is taboe. Ik zou niet mee kunnen, geen discussie.'

'Doe niet zo idioot!'

'Je kent Frances niet. Geen enkel meisje. Zag je niet hoe ze keek?'

'Mij best,' zei ik. 'Laten we dan naar Senlis gaan.'

'Niet kwaad worden nou.'

'Ik ben niet kwaad. Senlis is een aardige plaats en we kunnen

logeren in de Grand Cerf, een wandeltocht maken in de bossen en dan weer naar huis.'

'Mooi, dat klinkt goed.'

'Nou, tot morgen op de tennisbaan,' zei ik.

'Goeienacht, Jake!' zei hij en liep terug naar het café.

'Je vergeet je krant te kopen,' zei ik.

'Dat is waar ook.' Hij liep met me mee tot de kiosk op de hoek. 'Je bent toch niet kwaad, Jake?' zei hij. Hij kwam terug met de krant in z'n hand.

'Nee, waarom zou ik?'

'Dus ik zie je wel bij het tennissen,' zei hij. Ik keek hem na terwijl hij met de krant naar het café terugliep. Ik mocht hem wel en ze maakte hem blijkbaar het leven zuur.

Die winter ging Cohn met zijn roman naar Amerika en hij werd geaccepteerd door een vrij goede uitgever. Ik hoorde nog dat het voor zijn vertrek tot een heftige rel was gekomen en ik denk dat Frances hem juist daardoor voorgoed kwijtraakte, want in New York waren heel wat vrouwen lief voor hem en toen hij terugkwam was hij totaal veranderd. Hij was enthousiaster dan ooit over Amerika; hij was niet meer zo eenvoudig en ook niet meer zo aardig. De uitgevers hadden z'n roman vrij uitbundig geprezen en die lof was hem een tikje naar het hoofd gestegen. Vervolgens hadden verscheidene vrouwen zich uitgesloofd om heel lief tegen hem te zijn en nu was zijn blikveld verruimd. Vier jaar lang was zijn blikveld strikt beperkt gebleven tot zijn vrouw. Drie jaar lang, of bijna drie jaar, had hij nooit verder gekeken dan Frances. Ik weet zeker dat hij nooit van z'n leven verliefd was geweest.

Hij was getrouwd in de herstelperiode na de rottijsd die hij op de universiteit had gehad, en Frances had hem te pakken gekregen toen hij herstelde van z'n ontdekking dat hij niet alles was geweest voor z'n eerste vrouw. Hij was nog niet verliefd, maar hij zag toch duidelijk in dat hij iets aantrekkelijks had voor vrouwen en dat het feit dat een vrouw hem aardig vond en met hem wilde samenleven geen godsmirakel was. Dit besef veranderde hem zo dat hij geen prettig gezelschap meer was. Daar kwam nog bij dat hij met z'n New Yorkse kennissen om hoge bedragen had gespeeld in enige vrij gewaagde bridge-spelletjes, mooie kaarten had gekregen en honderden dollars had gewonnen. Dit maakte hem nogal verwaand over z'n bridgetalent en hij had het er steeds over dat iemand nog altijd z'n brood kon verdienen met bridgen als de nood aan de man kwam.

Dan was er nog iets anders. Hij was W.H. Hudson gaan lezen. Dat lijkt een onschuldig tijdverdrijf, maar Cohn had *Het purperen land* verslonden. *Het purperen land* is een zeer gevaarlijk boek voor iemand die het te laat in z'n leven leest. Er worden schitterende imaginaire liefdesavonturen in verteld van een volmaakte Engelse gentleman in een door en door romantisch land waarvan de natuurbeschrijvingen buitengewoon goed zijn. Dat boek op z'n vierendertigste jaar te beschouwen als gids voor wat het leven te bieden heeft, is bijna even veilig als iemand van diezelfde leeftijd regelrecht uit een Frans klooster over te planten naar Wall Street, uitgerust met een volledige serie van de meer praktische jongensboeken van Alger. Volgens mij vatte Cohn ieder woord van *Het purperen land* net zo letterlijk op als hij zou hebben gedaan met een kredietrapport van de firma R.G. Dun. Begrijp me goed, hij veroorloofde zich enig voorbehoud, maar over het algemeen genomen beschouwde hij het boek als betrouwbaar. Dat had hij nu net nodig om op gang te komen. In welke mate het hem op gang gebracht had, beseftte ik pas ten volle toen hij een keer bij me op kantoor langskwam.

'Hallo Robert,' zei ik. 'Kom je me opvrolijken?'

'Heb je zin om naar Zuid-Amerika te gaan, Jake?' vroeg hij.

'Nee.'

'Waarom niet?'

'Ik weet het niet. Ik heb er nooit heen gewild. Te duur. Je kunt trouwens in Parijs net zoveel Zuid-Amerikanen zien als je wilt.'

'Dat zijn niet de echte.'

'Ik vind ze anders behoorlijk echt.'

Er moest nog een weeklading artikelen met een boottrein mee en daar was ik pas half mee klaar.

'Weet jij nog wat schandaaltjes?' vroeg ik.

'Nee.'

'Geen enkel echtscheidingsdrama onder je hoge kennissen?'

‘Nee. Hoor eens, Jake, zou je met me mee willen gaan naar Zuid-Amerika, als ik voor ons allebei betaal?’

‘Waarom juist ik?’

‘Jij spreekt Spaans. En met z’n tweeën zou het leuker zijn.’

‘Nee,’ zei ik. ‘Ik ben graag hier en ik ga in de zomer altijd naar Spanje.’

‘Ik heb m’n leven lang al zo’n reis willen maken,’ zei Cohn. Hij ging zitten. ‘Je zult zien dat ik te oud ben voordat ik eraan toe kom.’

‘Praat geen onzin,’ zei ik. ‘Je kunt overal heen waar je maar wilt. Je zit ruim in je geld.’

‘Dat weet ik wel. Maar ik kom maar niet weg.’

‘Kop op,’ zei ik. ‘Alle landen zien er precies zo uit als in de film.’

Toch had ik met hem te doen. Hij had het zwaar te pakken.

‘Ik kan niet tegen de gedachte dat m’n leven voorbijvliegt en dat ik toch niet echt leef!’

‘Niemand leeft zijn leven ten volle, behalve stierenvechters.’

‘Stierenvechters laten me koud. Dat is een abnormaal bestaan. Ik wil een tocht maken door Zuid-Amerika. We zouden een heerlijke reis kunnen hebben.’

‘Heb je er ooit over gedacht om in Brits Oost-Afrika te gaan jagen?’

‘Nee, dat lijkt me niks.’

‘Maar dan zou ik wel met je meegaan!’

‘Nee, dat trekt me niet.’

‘Dat komt omdat je daar nooit iets over hebt gelezen. Scharrel eens een boek op vol liefdesgeschiedenissen met mooie blinkend zwarte prinsessen.’

‘Ik wil naar Zuid-Amerika.’

Hij had een bepaalde harde, Joodse koppigheid in zich.

‘Ga mee naar beneden, dan gaan we wat drinken.’

‘Moet je niet werken?’

‘Nee,’ zei ik. We liepen de trap af naar het café op de begane

grond. Ik had gemerkt dat dit de beste manier was om van vrienden af te komen. Als je wat gedronken had, hoefde je maar te zeggen: 'Zo, ik moet weer terug, een paar telegrammen versturen', en klaar was Kees. Het bedenken van dit soort beleefde aftochten is heel belangrijk in het krantenvak, waar het nooit lijken te werken zo'n belangrijk onderdeel van de mores is. Hoe dan ook, we gingen naar de bar beneden en bestelden whisky met spuitwater. Cohn keek naar de rekken met flessen langs de muren. 'Een fijne plek hier,' zei hij.

'Ze hebben behoorlijk wat te drinken,' stemde ik in. 'Luister eens, Jake.' Hij leunde op de bar. 'Heb je nooit eens het gevoel dat je hele leven voorbijraast en dat je er niets mee doet? Besef je wel dat al bijna de helft om is van de tijd die je te leven hebt?'

'Ja, zo nu en dan...'

'Weet je wel dat we over ongeveer vijfendertig jaar dood zijn?'

'Wat nou weer, Robert,' zei ik. 'Wat nou weer.'

'Ik meen het serieus.'

'Dat is nou net iets waar ik me níét druk over maak.'

'Dat zou je wel moeten doen.'

'Ik heb me al over meer dan genoeg dingen druk gemaakt. Ik ben klaar met me druk maken.'

'Nou, ik wil naar Zuid-Amerika.'

'Hoor eens, Robert, het maakt geen verschil of je naar een ander land gaat. Al dat soort dingen heb ik óók geprobeerd. Je kunt jezelf niet ontlopen door van de ene plek naar de andere te trekken. Dat stelt niets voor.'

'Maar jij bent nog nooit in Zuid-Amerika geweest!'

'Naar de hel met Zuid-Amerika! Als je daarheen ging met zo'n gevoel als je nu hebt, zou alles precies hetzelfde blijven. Dit is een goeie stad. Waarom ga je niet gewoon in Parijs leven?'

'Parijs hangt me de keel uit en het Quartier ook.'

'Blijf weg uit het Quartier. Ga op eigen houtje op avontuur uit en wacht af wat je overkomt.'

‘Er overkomt me niets. Ik heb eens een hele nacht alleen rondgezworven en er gebeurde niets behalve dat een agent op de fiets me aanhield en naar mijn papieren vroeg.’

‘Was het niet aardig, zo ’s nachts in de stad?’

‘Parijs laat me koud.’

Zo zat het dus. Het speet me voor hem, maar het was iets waar je niets aan kon doen omdat je hoe dan ook vastliep op twee koppigheden: Zuid-Amerika was dé remedie en hij had een hekel aan Parijs. Het eerste idee had hij uit een boek en het tweede zal hij ook wel uit een boek hebben gehad.

‘Goed,’ zei ik, ‘ik moet naar boven om een paar telegrammen te versturen.’

‘Moet je echt weg?’

‘Ja, ik moet die telegrammen versturen.’

‘Vind je het vervelend als ik meega en in het kantoor ga zitten?’

‘Nee. Kom maar mee.’

Hij ging in de aangrenzende kamer de krant zitten lezen en de hoofdredacteur, de uitgever en ik werkten een paar uur hard door. Daarna zocht ik de doorslagen uit, stempelde er een naamregel op, deed het spul in een paar grote gele enveloppen en belde een jongen om ze naar het Gare St-Lazare te brengen. Ik ging naar de andere kamer en daar lag Robert Cohn te slapen in de grote stoel. Hij lag te slapen met z’n hoofd op z’n armen. Ik zag ertegenop om hem wakker te maken, maar ik wilde het kantoor sluiten en weggaan. Ik legde mijn hand op z’n schouder. Hij schudde z’n hoofd. ‘Ik kan het niet doen,’ zei hij en begroef zijn hoofd dieper in zijn armen. ‘Ik kan het niet doen. Niets kan me dwingen.’ ‘Robert,’ zei ik en schudde hem aan z’n schouder. Hij keek op. Hij lachte en knipperde met z’n ogen.

‘Praatte ik daarnet hardop?’

‘Je zei iets. Maar duidelijk was het niet.’

‘O god, wat een rotdroom.’

‘Was je door de schrijfmachine in slaap gesust?’

‘Ik denk van wel. Ik heb vannacht helemaal niet geslapen.’

‘Waardoor niet?’

‘Gepraat,’ zei hij.

Ik kon het me levendig voorstellen. Ik heb de vervelende gewoonte om me de slaapkamerscènes van mijn vrienden voor te stellen. We gingen naar Café Napolitain voor een *apéritif* en om naar de avonddrukke op de boulevard te kijken.